

**“Probeer mij van de eeuw los te rukken,-
Dan garandeer ik u, dat ik mijn nek zal
breken. “**

O. Mandelstam

De Russische avant-garde bleek in staat alle zichtbare en onzichtbare grenzen te overschrijden. Ondanks de glanzende tijden graaft de avant-garde zich een weg tot de toeschouwer, de lezer, maar nog meer tot diegenen die zich serieus met kunst bezighouden. Terwijl ik deze tentoonstelling van Nederlandse kunstenaars - een graficus en een beeldhouwer - open, verheug ik me over hun doordringen tot de Russische cultuur, tot haar kern, en tot het leven van de grote dichter Osip Mandelstam, dat zo moedig is voortgezet door Nadezhda Mandelstam.

Stelt u zich eens voor, op een eiland niet ver van Amsterdam bevindt zich een kolonie van Hollandse kunstenaars, daar leven ook de echtgenoten de graficus Sietse Bakker, en de beeldhouwer Hanneke de Munck. In Amsterdam is het moeilijk om geen kunstenaar te worden. Rembrandt en Van Gogh omringen je vanaf je jeugd. Tel daar de stad zelf bij op - die het toonbeeld van schoonheid was voor Peter de Grote, en ook vandaag de dag ongeëvenaard blijft. Het oeuvre van deze kunstenaars past zich verbazend organisch in de ruimte van ons culturele leven, en in dat deel van westerse kunst, dat bij humanitaire principes blijft. Beide hebben de Kunstacademie van Amsterdam afgerond en zijn klassiek geschoold. Actief tentoonstellende, werkten ze veel en fel. Vanaf 1991 begon hun blijvende interesse in Rusland - ze waren toen beide 40 jaar - en volledig bewust begon Sietse Bakker toen Khlebnikov en Mandelstam te bestuderen, alsook Larionov, Goncharova, Malevich en hun kringen. Er werden vaste tentoonstellingen opgericht in Amsterdam, Moskou, Petersburg, Kiev en Jerevan - bijna allemaal gewijd aan Mandelstam. De tentoonstelling ‘Armeens dagboek’ werd bekend dankzij de deelname daaraan van mijn geliefde beeldhouders, die in 2004 aandacht vestigden op het beeld van de dichter - buitenstaander. Onder hen - L. Lazarev en L. Gadaev. Het werk van Sietse belandde in de hedendaagse kunstkringen en werd naar waarde geschat door de pers en toeschouwers. In dergelijke omgeving is het moeilijk jezelf niet te verliezen...De werken van Sietse werden

verworven zowel door De nationale Galerie van Jerevan als door het museum voor hedendaagse kunst van Moskou. En dat is niet verbazingwekkend. Geen enkele kunstenaar had tot Sietse aan doe de werken van Mandelstam geïllustreerd. Het is moeilijk uit te leggen hoe dat komt. Waarschijnlijk was de verantwoordelijkheid te groot. Daarnaast was Mandelstam een gesloten persoon en onderhield hij zich weinig met kunstenaars - in tegenstelling tot Maiakovskii en Kharms...

De Nederlandse graficus Sietse Bakker verbaasde mij. Zijn opvatting van de gedichten van Mandelstam is absoluut onverwacht. Het ritme, de rijm, en intonatie –herkend door een meester. Hun waarde en tijdloosheid. De kunstenaar actualiseert de hem bekende tekens en codes van postmodernisme niet, maar leeft als in een andere ruimte. Mandelstam betrok de graficus bij de wereld van de associatie. Ik herlas de dichter steeds weer en verbaasde mij erover hoe het toch mogelijk was dat hij zoveel vreugde en kleur bevat (hoewel de acht maanden die de dichter in Jerevan doorbracht wel degelijk licht waren). Het valt niet te ontkennen dat de kunstenaar het leven van de dichter kent, en die bittere gebeurtenissen die Rusland haar dichter ontnamen. Hij weet alles, maar schept een zodanige vreugde in het bestaan, die zich door de regels van de dichter door naar voren dringen, en die niet voor iedereen zichtbaar zijn. Natuurlijk kent hij de Russische avant-garde. Sietse was aangestoken door het voorbeeld van Khlebnikov en Larionov: het probleem van de verbinding van afbeelding en tekst interesseerde hem. Malevich, Rozanova, Goncharova - allemaal belangrijke bronnen van inspiratie voor hem. Ik zou zijn illustraties grafische betogen noemen. Soms zie je in de illustraties elementen van kindertekeningen. Ineens worden dan weer elementen van Oosterse miniaturen toegepast. Ik begon regels te zoeken gevoed door kleur. Dat bleken er niet weinig te zijn... Zo’n vogel schilderde jou, gekleurd met rauw oker. Azuurblauw ja, leem, leem, ja, azuurblauw. De enorme berg dronk alle lucht.

Mandelstam is een dichter van vorm in de allerhoogste betekenis van het woord. Voor hem begint een gedicht met klanken, ‘met een klinkende afdruk van vormen’, zoals hij ze zelf noemde.

In zijn werk kende Sietse geen voorgangers, niet in de westerse, en niet in de Russische kunst. De kunstenaar was daarom des te vrijer. Daarom creëert hij eigenlijk geen illustratie, hoewel teksten aanwezig zijn - maar zijn grafische commentaren bevatten geheel verschillende interpretaties en meerdere lagen van de gedichtencyclus. Ik heb een andere indruk van de poëzie van Mandel'shtam. Een minder overladen coloristische. Die verhindert me er echter niet van de interpretatie van de beelden van de Nederlandse kunstenaar als een zonder twijfel artistiek en oprecht te zien. De dynamiek van de tekeningen hun snelheid imponeert mij. Zij vullen het uiterste met positieve energie.

Het spel van vlekken, lijnen, en verschillende oppervlakten in het werk van de Nederlandse graficus creëert een nieuwe beeldende vorm, die muzikaal geheel samenklinkt met de verzen van de dichter. In de familie wijdde ook de echtgenote van Sietse, Hanneke de Munck, zich aan de kunst. Zij creëerde een erg interessante beeldhouwde compositie, gewijd aan Nadezhda en Osip Mandelstam. Als opschrift koos zij een gedicht, geschreven op 25 maart 1937. Waarschijnlijk voelde Mandelstam zijn tragische einde aan. Een eigenaardigheid van het betreffende werk is, is dat het de dichterlijke tekst volledig volgt. De vliegende figuren N. en O. Mandelstam, beschermd door een engel, zijn tragisch en beziel. Hanneke is een erg sterke beeldhouwer, die de klassieke tradities van de beeldhouwkunst beheerst. Ik heb reproducties gezien van grote aantallen van haar werken - verschillende vrouwelijke figuren, uitgevoerd in brons en hout, en werd getroffen door de hun beeldende kracht. Zij vond haar grond in de westerse kunst, op juiste wijze de klassieke en moderniteit samenvoegende. Juist die eigenschap onderscheidt dit werk, intiem van karakter, absoluut zelfstandig, ontstaan uit intensief proces, geïnspireerd en doordrenkt van eerbied voor het paar. De mate van verantwoordelijkheid van het je richten op zulke beelden is groot, maar de kunstenaar begrijpt dit en heeft daarom jaren van haar leven gewijd aan het streven dit grootse stel te vereeuwigen. "Toch blijkt de frêle, 65 jarige vrouw in staat het culturele verval van een natie te vertragen, als niet volledig af te wenden. De essentie van haar herinneringen is groter dan de

getuigenis van haar tijdsperk: het is een kijk op de geschiedenis in het licht van geweten en cultuur."

(...)-stuk met veel citaten over Nadezhda Mandelstam-

Zij behoren tot verschillende generaties, zij hebben een ander noodlot, andere tijden, en de landen zijn anders. Tussen hun noodlot mag men geen parallellen trekken. "Maar Osip M. trok haar binnen in de wereld van de hoge poëzie, en Nadezhda leerde hem liefde te kennen." In de wereld van de kunst, waar iedereen spreekt over vrijheid, geeft bijna niemand inhoud aan het begrip van wat Nadezhda Mandelstam als volgt uitdrukte: 'Op zijn hedendaags' is vrijheid tragisch, vrijheid komt loopt je armen niet in, ze bereikt innerlijke strijd, de overwinning op zichzelf en de wereld, door voortdurende aandacht en pijn.

Vrijheid en liefde, lijden en reiniging gewijd aan het standbeeld, gemaakt door Hanneke de Munck, met actieve deelname van de Petersburgse kunstenaar Belii. Hun droom was hun beeldhouwwerk te schenken, en in parken in Petersburg en Amsterdam te plaatsen. De stad, 'de dichter tot tranen toe bekend', ontvangt de kunstenaars, die niet slechts een jaar van hun leven hebben gewijd aan het oeuvre van de grootse dichter. Ik ben blij dat ik door de Nederlandse kunstenaars opnieuw gegrepen ben door het werk van O. Mandelstam... Petersburgers hebben de mogelijkheid zich uit te spreken over dit werk.

Ik wens deze bescheiden en innemende meesters toe nog lange jaren te bestaan in de verwonderende, verontrustende en gepassioneerde wereld van hun oeuvre. Moge alle initiatieven van Hanneke de Munck en Sietse Bakker gepaard gaan met succes!

Tatiana Yurieva, november 2008 Sint Petersburg

Tatiana Yurieva is verbonden aan de Staatsuniversiteit van St. Petersburg als professor kunstgeschiedenis en directeur van het Diaghilev Art Centre van het Smolny Instituut